

USNESENÍ

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Radana Malíka a soudců JUDr. Tomáše Herce a JUDr. Barbary Pořízkové v právní věci žalobkyně: **A. Č.**, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 1292/25, Praha 5, o žalobě na ochranu před nezákonným zásahem žalované, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 14. 4. 2026, č. j. 46 Ad 16/2026-15,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **s e o d m í t á .**
- II. Žádný z účastníků **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení.

O d ů v o d n ě n í :

[1] Žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) se žalobou domáhala, aby krajský soud vyslovil nezákonnost zásahu žalované spočívajícího v tom, že žalovaná 1) vede neúplný správní spis stěžovatelky, 2) eviduje neplacené volno, aniž by o něj stěžovatelka požádala nebo s ním souhlasila, 3) vyřadila dobu zaměstnání stěžovatelky v letech 1996 až 2001 z evidence důchodového pojištění, 4) nezohlednila pracovní úraz stěžovatelky ze dne 31. 12. 1994 při posuzování invalidity a 5) převzala údaj o skončení pracovního poměru stěžovatelky z dohody o rozvázání pracovního poměru, kterou stěžovatelka nikdy nepodepsala. Krajský soud měl zakázat žalované pokračovat v tomto nezákonném zásahu a přikázat jí obnovit zákonný stav vedení evidence stěžovatelky od 31. 12. 1994.

[2] Krajský soud v Praze (dále jen „krajský soud“) napadeným usnesením žalobu odmítl podle § 46 odst. 1 písm. d) ve spojení s § 85 soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“) jako návrh, který je podle zákona nepřipustný. Stěžovatelka se totiž mohla ochrany svého práva na důchodové zabezpečení domoci jinými právními prostředky. Ze zápůřčí žaloby stěžovatelky vyplývá, že měla výhrady vůči historickým údajům, které o ní žalovaná eviduje, a právním závěrům, na jejichž základě žalovaná rozhodla o výši jejího nároku na dávku důchodového pojištění (stěžovatelka od 22. 12. 1995 do 9. 6. 2006 pobírala částečný invalidní důchod, od 10. 6. 2006 do 9. 6. 2008 předčasný důchod, od 10. 6. 2008 starobní důchod a od 21. 11. 2019 vdovský důchod). Krajský soud zdůraznil, že tyto výhrady mohla

stěžovatelka uplatnit v řádných opravných prostředcích proti rozhodnutí žalované a po jejich marném vyčerpání žalobou u soudu. Skutečnost, že dávka byla jednou stanovena v určité výši, neznamená, že by její výše nemohla být změněna. Rozhodnutí o dávce důchodového pojištění nepředstavuje překážku věci rozhodnuté. Ustanovení § 56 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, stanoví postup pro situace, kdy se zjistí, že je důchod vyplácen v jiné výši nebo od jiného data, než jak vyplácen správně být měl, případně že neměl být vyplácen vůbec. V takovém případě žalovaná vydá nové rozhodnutí, jímž důchod přizná, přizná jej v nové (vyšší či nižší) výši, nebo jej odejme.

[3] Stěžovatelka tvrdí, že ve správním spise chybí určité podklady (týkající se pracovního úrazu stěžovatelky a posouzení její invalidity) a žalovaná vycházela z údajů poskytnutých zaměstnavatelem, které byly nepravdivé (nečerpala neplacené volno a nepodepsala dohodu o rozvázání pracovního poměru), což ovlivnilo její nárok na dávky důchodového pojištění. Podle krajského soudu tak bylo na ní, aby případně podala žádost o přepočtení dávky důchodového pojištění a předložila či označila důkazy ke svým tvrzením, že skutkový stav je odlišný. Žalovaná v reakci na takovou žádost pojišťence postupuje podle § 101 a § 102 správního řádu, a buď vydá nové rozhodnutí, nebo žádost zamítne, případně rozhodne o zastavení řízení [srov. rozsudky Nejvyššího správního soudu (dále jen „NSS“) ze dne 6. 12. 2018, č. j. 3 Ads 233/2017-27, či ze dne 16. 8. 2019, č. j. 4 Ads 264/2017-36]. Takové rozhodnutí je pak (po vyčerpání opravných prostředků – podání námitek podle § 88 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů) přezkoumatelné ve správním soudnictví.

[4] Z těchto důvodů krajský soud neshledal přípustnost žaloby na ochranu před nezákonným zásahem správního orgánu, neboť tato žaloba je toliko pomocným prostředkem využitelným tam, kam žaloba proti rozhodnutí nedosáhne. Důsledky nedostatků při vedení správního spisu a evidence dob pojištění (zaměstnání) se sice dotýkají subjektivních veřejných (hmotných) práv stěžovatelky na zabezpečení prostřednictvím dávek důchodového pojištění, avšak prostřednictvím rozhodnutí o přiznání dávky důchodového pojištění, a nikoli samy o sobě. Možnost přezkumu takto vymezeného zásahu bez vazby na vydané rozhodnutí by popírala subsidiaritu zásahové žaloby vůči žalobě proti rozhodnutí správního orgánu.

[5] Dne 30. 4. 2026 byla Nejvyššímu správnímu soudu doručena kasační stížnost stěžovatelky proti uvedenému usnesení krajského soudu. V průběhu řízení o kasační stížnosti, dne 23. 5. 2026, ale stěžovatelka zemřela (výpis z centrální evidence osob na č. l. 30 a 31 spisu NSS). Tím zanikla její způsobilost být účastnicí řízení a současně přestaly být splněny podmínky řízení, za nichž může soud rozhodnout ve věci samé. K této skutečnosti soud podle § 103 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) ve spojení s § 64 s. ř. s. přihlíží kdykoli v průběhu řízení.

[6] Nejvyšší správní soud zároveň dospěl k závěru, že úmrtí stěžovatelky zakládá neodstranitelný nedostatek podmínek řízení. Povaha posuzované věci totiž neumožňuje v řízení pokračovat (§ 107 odst. 1 o. s. ř. ve spojení s § 64 s. ř. s.). Povahou věci ve smyslu § 107 odst. 1 o. s. ř. se rozumí hmotněprávní povaha předmětu řízení, která spočívá v posouzení, zda práva a povinnosti, o něž v řízení jde, přešla (mohla přejít) podle

pokračování

hmotného práva ze zemřelého účastníka na někoho jiného. Povaha věci brání v pokračování řízení zejména tam, kde práva a povinnosti, o něž v řízení jde, jsou vázány podle hmotného práva na osobu účastníka řízení a nepřecházejí na právní nástupce. Pro úvahu soudu o tom, zda v případě smrti účastníka řízení v průběhu soudního řízení lze v řízení pokračovat, je rozhodující, zda smrtí zaniká uplatněný nárok, nebo zda přechází na právní nástupce (srov. usnesení NSS ze dne 4. 4. 2019, č. j. 5 Ads 251/2018-39, odst. [5], či ze dne 29. 9. 2025, č. j. 9 Ads 199/2024-37, odst. [5]).

[7] Závěr krajského soudu, že stěžovatelkou vymezený zásah ve své podstatě směřuje k tomu, aby žalovaná podle § 56 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění (s ohledem na nezohlednění některých skutečností) rozhodla o zvýšení důchodu, má význam i pro posouzení, zda přichází v úvahu přechod žalobou uplatněného nároku na právního nástupce stěžovatelky. Nejvyšší správní soud zastává názor, že i kdyby bylo možné přisvědčit stěžovateli, že podklady, na jejichž základě jí byl stanoven důchod, jsou neúplné či nesprávné, důsledky spočívající v přiznání starobního důchodu v nižší částce, než jaká jí náleží, by mohly být odstraněny jen novým rozhodnutím, kterým by žalovaná rozhodla o změně výše důchodu. Procesní práva stěžovatelky, o která v řízení o její zásahové žalobě jde, by tak mohla přejít na jejího právního nástupce jen za předpokladu, že by na něj přešel nárok na důchod v částce vyšší vztahující se k období, kdy stěžovatelka ještě žila.

[8] Podmínky přechodu nároku na důchod v případě úmrtí oprávněného stanoví § 63 zákona o důchodovém pojištění, podle jehož odstavce 1 *„[z]emřel-li oprávněný po zahájení řízení o přiznání důchodu nebo jeho výplaty anebo řízení o změně výše důchodu, vstupují do řízení a nabývají nárok na částky důchodu, které by náležely oprávněnému za jeho života, postupně manžel (manželka) a vlastní nebo osvojené děti oprávněného“*. Podle odstavce 2 *„[b]yl-li důchod přiznán před smrtí oprávněného, vyplátí se splatné částky důchodu, které nebyly vyplaceny do dne smrti oprávněného, členům jeho rodiny v pořadí podle odstavce 1“*. Zároveň platí, že *„[n]ároky podle odstavců 1 a 2 přecházející na osoby uvedené v odstavcích 1 a 2 nejsou předmětem dědictví“* (odstavec 3) a *„[n]ení-li osob uvedených v odstavcích 1 a 2, stávají se nároky na částky důchodu podle odstavců 1 a 2 předmětem dědictví a do řízení o důchod vstupují osoby, které jsou dědici oprávněného“* (odstavec 4).

[9] Z citovaného ustanovení vyplývá, že pokud by bylo v době úmrtí stěžovatelky zahájeno řízení o přiznání důchodu nebo jeho výplaty nebo řízení o změně výše důchodu (§ 81 odst. 1 a 2 zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení), osoby uvedené v § 63 zákona o důchodovém pojištění by vstoupily do příslušného řízení a nabyly nárok na částky důchodu, které by náležely stěžovateli za jejího života. Jako účastníci řízení by v něm tyto osoby mohly vykonávat svá práva a povinnosti. Od stejného ustanovení by se odvíjelo i jejich případné nástupnictví v soudním řízení správním (srov. rozsudek NSS ze dne 18. 1. 2008, č. j. 4 Ads 70/2007-44, nebo usnesení NSS ze dne 25. 7. 2017, č. j. 8 Ads 164/2016-65, odst. [10]). Muselo by jít buď o řízení o žalobě proti rozhodnutí vydanému v některém z uvedených správních řízení, nebo o řízení o jiné žalobě, jehož předmětem by byl nárok uvedený v § 63 odst. 1 a 2 zákona o důchodovém pojištění (např. žaloba na ochranu před nezákonným zásahem správního orgánu, který by spočíval v nevyplacení části důchodu, ačkoli na jeho výplatu měl oprávněný nárok ještě před svou smrtí, srov. rozsudek NSS ze dne 17. 6. 2021, č. j. 4 Ads 348/2020-18, č. 4234/2021

Sb. NSS). V případě jiných řízení před správními soudy, jejichž předmětem by byl nárok podle zákona o důchodovém pojištění, se nástupnictví podle § 63 odst. 1 a 2 zákona o důchodovém pojištění neuplatní.

[10] Podle § 63 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění by byl přechod případného nároku stěžovatelky na důchod v částce vyšší možný jen za předpokladu, že ještě za jejího života bylo zahájeno řízení o změně výše důchodu z důvodu podle § 56 odst. 1 písm. b) tohoto zákona (srov. rozsudek NSS ze dne 9. 1. 2025, č. j. 1 Ads 226/2024-35, odst. [15] a [16]). V takovém případě by právní nástupci stěžovatelky mohli v řízení o změně výše důchodu jako jeho účastníci uplatňovat svá procesní práva. Stejnou možnost by měli v některém z uvedených soudních řízení správních, na která by se procesní nástupnictví podle uvedeného ustanovení vztahovalo. Takovou povahu však řízení o zásahové žalobě stěžovatelky nemá, neboť jejím předmětem není žádný z nároků uvedených v § 63 odst. 1 a 2 zákona o důchodovém pojištění. Nenastává proto ani nástupnictví podle těchto ustanovení. Nárok uplatněný touto žalobou nepřechází na žádného nástupce.

[11] Nejvyšší správní soud konstatuje, že povaha věci neumožňuje v řízení o zásahové žalobě stěžovatelky pokračovat, jelikož v ní jde o práva a povinnosti, které jsou podle hmotného práva vázány pouze na její osobu a na její právní nástupce nepřecházejí. Z tohoto důvodu mu nezbylo než kasační stížnost podle § 46 odst. 1 písm. a) s. ř. s. odmítnout. Tento nedostatek podmínek řízení nelze odstranit (srov. usnesení NSS č. j. 9 Ads 199/2024-37, odst. [9]).

[12] O nákladech řízení Nejvyšší správní soud rozhodl v souladu s § 60 odst. 3 s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s., podle kterého žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, byl-li návrh odmítnut.

Poučení: Proti tomuto usnesení **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 11. června 2026

JUDr. Radan Malík
předseda senátu